

Rädda Barnen på Ålands hälsningar gällande barn och ungas psykiska hälsa till budgetbehandlingen av landskapsbudgeten för 2022

- Hörande med finans- och näringsutskott, den 25 november 2021. Jonna Varsa, barnkonventionsansvarig, Rädda Barnen på Åland.

Vi tackar om möjligheten att bli hörda kring temat barns och ungas psykiska hälsa i samband med budgetbehandlingen av landskapsbudgeten för 2022.

[Civilsamhällets arbetsrapport om barns rättigheter på Åland](#) samt [Rädda Barnen på Ålands valprogram \(2019\)](#) är viktiga dokument i sin helhet för alla beslutsfattare. Här lyfter vi fram några punkter som är relevanta för temat barn och ungas hälsa och välmående.

Vi välkomnar skrivningar kring att prioritera arbetet med att främja barn och ungdomars hälsa och välmående och att motverka alla former av sexuellt, fysiskt och verbalt våld, och med särskild uppmärksamhet åt barn och barngrupper i utsatta situationer och tillgodoseendet av deras rättigheter.

Strategiskt arbete för barn och ungas hälsa och välmående: Barnstrategi som ett verktyg för att säkerställa tillgodoseendet av alla barns rättigheter och främja barns välmående

Det är viktigt att det finns resurser för att samordna arbetet med temat barn och ungas hälsa och välmående, så som föreslås i budgetförslag med en satsning på ett utvecklingsprojekt, men det är också viktigt att det arbete är en del av större helheten och att det finns tydlig koppling till det strategiskt arbete kring barn och ungas rättigheter, hälsa och välmående som finns med i budgetförslag för 2022: Att ta fram en åländsk barnstrategi och folkhälsostrategi med fokus på barn och unga.

Vi välkomnar skrivningar om att ta fram en barnstrategi på Åland och det är viktigt att avsätta tillräckliga resurser för framtagande och genomförande av strategin. Arbetet med barns rättigheter och välmående behöver strategiska mål och tydliga insatser samt bred samarbete med olika aktörer i hela samhället. [Den nationella barnstrategin](#) är ett gott exempel och det svenskspråkiga materialet som har tagits fram med den nationella barnstrategin kan användas också på Åland, t.ex. handbok för lagberedare om bedömningen av konsekvenser för barn och handbok för lagberedare om att höra barn (materialet översätts till svenska inom kort).

Det är viktigt att strategiskt arbete görs i bred samarbete med alla olika aktörer i samhället och att den informationen som redan finns och har samlats används som underlag i arbetet, t.ex. Ekvälitas rapport [Utsatthetens bredd och djup: Sexualiserat våld, våld från föräldrar och psykisk ohälsa bland unga på Åland, analys av resultatet i Hälsa i skolan 2019](#) med olika förslag på åtgärder, [Civilsamhällets arbetsrapport om barns rättigheter](#) på Åland och [Åländska barn rapport till FN](#). Det är också viktigt att samla och tillgängliggöra all den informationen som finns om barn och barns situation på Åland (tillräckliga resurser för ÅOM och ÅSUB för det arbetet).

Barnrättsperspektiv och barns välmående ska beaktas i alla beslut, program, policys etc som direkt eller indirekt påverkar barn och unga (inte bara som särskilda insatser). Därför är vi

glada att barnkonsekvensanalyser nämns i budgetförslag under strategiska utvecklingsmålen. Olika besluts konsekvenser för barns rättigheter och välmående ska analyseras tydligt och mångsidigt på förhand och följas efter.

Det behöver finnas tillräckliga och lämpliga person- och andra resurser för att säkerställa barn och ungas delaktighet i arbetet med frågor som rör dem, speciellt när det gäller barn i utsatta situationer.

- Barns delaktighet i arbetet med att främja deras egen hälsa och välmående är viktigt delvis för att det är en rättighet som alla barn har enligt grundlagen och enligt barnkonventionen och delaktighet är också en viktig välmåendefaktor i sig, delvis är det en förutsättning att vi kan hitta relevanta lösningar för olika barn och olika barngrupper. Barn är experter i sina egna liv. Speciellt arbete med att möjliggöra delaktighet för de utsatta barngrupperna krävs resurser och kompetens. Kräv bred samarbete med t.ex. tredje sektorn och andra aktörer.

Exempel från Rädda Barnens barnkonventionspiloters arbete 2021: Varför är det inte alltid lätt för barn och unga att söka hjälp ([Barnkonventionspiloterna 2021, affischer Alla barn har rätt att må](#))?

- "Dåligt med info om vem man ska kontakta. Borde finnas nummer tillgängliga i t.ex. skolan"
- "Det syns på vilma om man går till skolkuratoren"
- "Det är svårt för att frånvaron från vanliga timmen för att fara till kuratorn syns och finns för föräldrarna att se. Lärarna skulle istället för att lägga upp det som en prick t.ex. skriva ner för dem själva eller liknande".
- "Började med en skolkurator, hon såg att det var för stort för henne, men då behövde jag ta det vidare till mina föräldrar för att godkänna det och de visste inte om att jag pratade med kuratorn och de var en del av problemet."
- "För många steg för att ta hjälp. Många vuxna involveras och det tar för lång tid"
- "Mår jag tillräckligt dåligt för att kunna söka hjälp?"

Arbetet med barns psykiska välmående behöver både främjande och förebyggande insatser samt direkta vårdinsatser.

Resurser behövs för att säkerställa att alla barn som behöver hjälp med psykisk välmående får det snabbt. Rädda Barnen träffar barn som har väntat för flera månader för att komma in till BUP. Barn som mår dåligt kan inte vänta flera månader.

Kösituation ÅHS augusti 2021:

- Barn- och ungdomspsykiatriska mottagningen, 0-4 veckor

- BUP utredning NPF 52 veckor

När det gäller tillgången till skolhälsovården visar resultat från Hälsa i skolan 2021 att Åland har tydligt högsta siffror på frågan "Hade behövt men inte fått stöd och hjälp för att må bra av olika vuxna i skolan (lärare, skolhälsovård, kurator, psykolog)" Åland tydligt högsta siffror i alla kategorier (lärare, skolhälsovård, läkare, kurator, psykolog). Också en fråga som barn Rädda Barnen träffar lyfter fram, att det måste finnas personer som barn och unga kan prata med.

[Resultat Hälsa i skolan, Åland 2021, åk 8-9:](#)

- Hade behövt men inte fått stöd och hjälp för att må bra av en skolhälsovårdare: Åland 44%, Hela landet 16%
- Hade behövt men inte fått stöd och hjälp för att må bra av en skolläkare: Åland 54%, Hela landet 23%
- Hade behövt men inte fått stöd och hjälp för att må bra av en skolkurator: Åland 45%, Hela landet 30%
- Hade behövt men inte fått stöd och hjälp för att må bra av en skolpsykolog: Åland 68%, Hela landet 36%
- Hade behövt men inte fått stöd och hjälp för att må bra av en lärare: Åland 40%, Hela landet 23%.

[Åländska ungdomar som varit med och tagit fram den nordiska barnresolutionen i ett nordiskt projekt \(2020\):](#)

"Alla som får hjälp för att må bättre får inte alltid rätt hjälp. **Vi vill att det finns pengar för att utbilda sakkunniga och att det finns fler stödpersoner för unga att prata med** t.ex i skolan men också i chatter osv"

"Det är viktigt att det blir jämnare i skolan och att vi kan förebygga skolstress. **Undervisningen i skolan måste vara anpassad för alla** så att det finns möjlighet för olika studietekniker och att alla elever får det stöd och den hjälp de behöver."

- ➔ Tillgången till skolkurator, skolpsykolog, vårdtjänster och psykosociala tjänster på olika nivåer **säkerställs och väntetiderna förkortas.**
- ➔ Säkerställ en lågtröskel ungdomsmottagning

Det behövs resurser och satsning på främjande och skyddsfaktorer för barn, t.ex. tillgång till fritidsaktiviteter.

[Åländska ungdomar som varit med och tagit fram den nordiska barnresolutionen i ett nordiskt projekt \(2020\):](#)

"Vad kan göras för att alla barn och unga på Åland mår bra: Det ska finnas lika möjlighet för fritidsaktiviteter för alla unga, var man än bor"

- Säkerställ att alla barn har en möjlighet att delta i minst en fritidsaktivitet enligt eget intresse och att barns möjlighet att ta sig till sin fritidsaktivitet säkerställas genom t.ex. en fungerande kollektivtrafik. Barn i skärgården och grupper som är i en utsatt livssituation måste beaktas särskilt i arbetet.

Det behövs direkta insatser för barn som lever i utsatta situationer.

- Möjliggör olika stödgrupper och kamratstöd, som kan bidra till välmående.
- Behövs långsiktigt arbete för att säkerställa att olika grupperna får möjligheten att uttrycka sina åsikter i frågor rör dem.
- Förutom stöd för barnets eget välmående är viktigt att se på helheten och att stöd och hjälp finns för hela familjer som är i utsatta situationer, t.ex. där vårdnadshavare har problem med missbruk eller psykisk ohälsa. Familjen är barnens vardag och om föräldrarna inte mår bra så är det svårt för barn att må bra.

Ekonomiskt utsatthet

Föräldrarnas svaga ekonomiska situation har en tydlig koppling till barnens välbefinnande, och till exempel skolframgång hade en stark koppling till föräldrarnas ekonomiska situation. ([Ristikari et al, 2018. Finland som uppväxtmiljö för barn. En uppföljning av 18 levnadsår för personer födda i Finland 1997. Institutet för hälsa och välfärd \(THL\). Rapport 7/2018.](#))

- Ekonomisk utsatthet ska tas på allvar och det är viktigt att det bekämpas i ekonomiska beslut genom att rikta speciellt stöd till familjer.

Genomgången utbildning är en stor skyddsfaktor. Rädda Barnen på Åland träffar barn som utgående från familjens ekonomi funderar på vilka val de kan göra på andra stadiet. Barn börjar redan i högstadiet att tänka på vad familjen har råd med, anpassa sina drömmar. Måste finnas långsiktighet så att barn vet från tidig ålder att familjens ekonomi inte påverkar deras möjligheter att studera på andra stadiet.

- Möjligheten att genomgå utbildningen, tillgänglig andra stadiet för alla barn oavsett barngrund och familjens ekonomiska situation. Ett minimikrav är att de barn som lever i familjer med ekonomisk utsatthet säkerställs gymnasial utbildning och att information om möjligheten och samhällets stöd ges alla barn tidigt och på ett åldersanpassat sätt.

Barnets röst -rapport 2020 (Resultat från hela Finland)

- Barn i låginkomstfamiljer upplever negativa känslor oftare än andra, bland annat ångest, underlägsenhet och stress.
- De har sämre möjligheter att utöva hobbyer.
- Dryga hälften av barn i mindre bemedlade familjer upplevde att de var annorlunda eller ansåg sig vara mindre viktig än andra.

- Cirka 40 procent av barnen i mindre bemedlade familjer berättade att de hade ibland eller ofta blivit mobbade eller diskriminerade på grund av sin familjs ekonomiska situation.

Kunskapshöjande insatser behövs kring sexuellt och andra former av våld

I Rädda Barnens arbete har det blivit tydligt att det finns ett stort behov för kunskap om trakasserier, samtycke och sexuella rättigheter och skyldigheter bland elever i högstadieåldern. Arbetet med temat måste börja i mycket tidigare åldern. T.ex barn med funktionsnedsättning, barn i träningsundervisningen – viktigt att beakta i arbetet!

- ➔ Kunskapshöjande insatser för både barn och vuxna behövs.
- ➔ Säkerställ att alla barn och unga får ökad kunskap om lagstiftningen, trakasserier, samtycke och sexuella rättigheter och skyldigheter, hjälp som finns om något har hänt. Speciellt utsatta barngrupper, till exempel barn som är placerade utom hemmet, barn med funktionsnedsättning och deras behov och ökad risk att bli utsatta måste tas i beaktande i arbetet.

Skolans roll för välmående

Skolans roll för barn och ungas välmående var en fråga som barn och unga själva lyfte fram i somras i diskussioner med Rädda Barnens barnkonventionspiloter kring psykiska hälsa ([Barnkonventionspiloterna 2021, affischer Alla barn har rätt att må](#)).

Det är viktigt att t.ex. kapitel om rätten till en trygg lärmiljö prioriteras i arbetet med att implementera den nya landskapslagen om barnomsorg och grundskola (2020:32). Mobbning är en stor välmående fråga som barn i olika åldrar lyfter fram väldigt mycket t.ex. i enkätsvar till [åländska barns rapport till FN](#) (se t.ex. s.16). (Också: exempel Finlands [Åtgärdsprogram för förebyggande av mobbning, våld och trakasserier inom småbarnspedagogiken, skolorna och läroanstalterna](#))

- ➔ Viktigt att säkerställa resurser för implementeringen av alla elevers rätt till trygg lärmiljö, ansvar att både förebygga och agera när det gäller mobbning, diskriminering, våld etc.
- ➔ Våldspreventivt arbete i skolorna
- ➔ Samarbete med olika aktörer i samhället viktigt.